

Lausunto

21.06.2022

MV/87/05.01.02/2022 1 (8)

Sääksmäen seurakunta

Viite DKIR/456/03.03.02/2018

Asia **VALKEAKOSKI, Sääksmäen seurakunnan Valkeakosken kirkon purkamista koskevat päätökset**

Kirkkohallitus on lähettänyt Museovirastolle tiedoksi täysistuntonsa päätöksen, joka koskee Sääksmäen seurakunnan Valkeakosken kirkon (Kirkkotie 1, 37600 Valkeakoski) purkamista ja päätökseen liittyvää valitusta. Museovirasto on perehtynyt päätöksen perusteisiin ja tutustunut kohteeseen paikan päällä. Tämän johdosta virasto on päättänyt antaa Sääksmäen seurakunnalle purkuasiasta seuraavan lausunnon.

ASIAN TAUSTAA

Valkeakosken kirkkoa ei ole suojeltu kirkkolailla eikä asemakaavalla. Valkeakosken kirkon tontti on asemakaavassa merkitty kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueeksi.

Valkeakosken kirkko on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (www.rky.fi). ”Valkeakosken tehtaot ja niihin liittyvät laajat asuinalueet sekä useat yhteiskunnalliset rakennukset kuvastavat esimerkillisellä tavalla taajaman rakentumista teollisuuden ja vesistön yhteyteen. Kerroksellinen, 1900-luvun alkupuolelta aina 1960-luvulle rakentunut kokonaisuus kertoo monipuolisesti teollisuus- ja asuinrakentamisen kehittymisestä. Valkeakosken seurakunnan 1969 valmistuneella jyrkkäkattoisella kirkolla ja sen korkeankapealla kellotornilla on kaunis sijainti Mallasveden ja Vanajaveden välisen vesiuoman tuntumassa.”

Sääksmäen seurakunnan kirkkoneuvostossa esiteltiin 6.9.2017 A-Insinöörit Suunnittelu Oy:n 31.8.2017 valmistuneita kuntoraportteja: Kevennetty kuntoarvio, Ulkorakenteiden kuntotutkimus ja Asbesti- ja haitta-ainekartoitus. Kirkkoneuvosto päätti tuolloin antaa kiinteistö- ja hautaustoimen työryhmän tehtäväksi selvittää korjauksen kokonaiskustannukset myös siten, että kirkon toiminnallisuutta kehitetään ja käyttöä monipuolistetaan sekä täydentää työryhmää tarpeelliseksi katsomillaan asiantuntijoilla.

Kirkkoneuvosto 2.11.2017 hyväksyi edullisimman tarjouksen Insinööritoimisto Taloinsinöörit Oy:ltä hankesuunnittelun toteuttajaksi. Kiinteistö- ja hautaustoimen työryhmä käsitteli asian kokouksessaan 23.1.2018. Käsittelyn lähtökohtana oli Insinööritoimisto Taloinsinöörit Oy:n 9.1.2018 valmistunut hankesuunnitelma, jonka pohjana oli käytetty A-Insinöörit Oy:n 30.8.2017 laatimaa kuntokartoitusta, ulkorakenteiden kuntotutkimusta ja haitta-ainetutkimusta. Hankesuunnitelman kokonaiskustannusarvio kirkon peruskorjaukselle, joka sisältäisi lämpötalouden parantamiseen tähtäävät korjaukset, oli noin 4,9 miljoonaa euroa. Lisäksi kokouksessa oli esillä 450 000 euron ennakkotarjous kirkon purkamisesta, tilannekatsaus Valkeakosken kirkon nykyiseen käyttöön, seurakunnan muiden kirkkojen

käyttöön sekä strategiseen linjaukseen ja seurakunnan taloudelliseen tilanteeseen. Kiinteistö- ja hautaustoimen työryhmä päätyi yksimielisesti esittämään kirkkoneuvostolle kirkon purkamista ja tontin myymistä.

Kirkkoneuvoston kokouksessa 22.2.2018 isännöitsijän päätösehdotuksena asiassa oli, että kirkkoneuvosto merkitsee tiedoksi kiinteistö- ja hautaustoimen työryhmän esityksen ja päättää esittää kirkkovaltuustolle Valkeakosken kirkon purkamista ja tontin asettamista myyntiin. Kirkkoneuvosto pyytää Valkeakosken kaupungin rakennusvalvonnalta, asian valmisteluna, lausunnon kirkon purkamisesta. Käsittelyssä syntyneen keskustelun aikana Ulla Karppila esitti asian jättämistä pöydälle, mutta esitystä ei kannatettu. Kirkkoneuvosto hyväksyi päätösehdotuksen. Karppila jätti päätökseen eriävän mielipiteensä.

Sääksmäen seurakunnan yhteistyötoimikunta sulki kirkon työturvallisuussyistä 7.3.2018 alkaen. Syyksi ilmoitettiin tuolloin julkisivujen huonokuntoiset klinkkeripintaiset elementit, joiden pintalaatat uhkaavat pudota.

Sääksmäen seurakunnan kirkkovaltuusto teki kokouksessaan 15.3.2018 (§ 5) päätöksen Valkeakosken kirkon purkamisesta ja sen tontin asettamisesta myyntiin (äänin 22–3 ja 2 tyhjää). Päätös alistettiin kirkkohallituksen vahvistettavaksi.

Ulla Karppila ja Arto Saarinen tekivät 10.4.2018 päivätyllä kirjeellä kirkkohallitukselle osoitetun kirkollisvalituksen Sääksmäen seurakunnan kirkkovaltuuston päätöksestä, joka koski Valkeakosken kirkon purkamista ja tontin myyntiin asettamista.

Kirkkohallituksen pyynnöstä Pirkanmaan maakuntamuseo antoi 19.9.2018 lausuntonsa Valkeakosken kirkon kulttuurihistoriallisesta arvosta.

Kirkkohallituksen täysistunto hylkäsi päätöksellään 23.10.2018 (§ 137) Saarisen ja Karppilan 10.4.2018 tekemän valituksen äänin 7–5 ja vahvisti alistetun kirkkovaltuuston päätöksen. Perusteluina esitettiin, että seurakunnan kiinteistömenot ovat olleet 31–36 % käyttötalousmenoista vuosina 2015–2017, vaikka merkittäviä rakennusinvestointeja ei ollut tehty. Suurin osa käyttötalousmenoista koostui kiinteistöjen ylläpidosta ja lämmityskuluista. Valtakunnallisesti keskiarvo kiinteistömenoissa on 24–25 %. Kirkkolain 14 luvun 7 §:n mukaan seurakuntaa ei voida velvoittaa sellaisiin suojelutoimiin, joista aiheutuu sille kohtuuttomat kustannukset rakennuksen hoidossa ja kunnostamisessa. Kirkon rakentamisesta ei ollut tuolloin kulunut 50 vuotta, joten seurakunnan ei tarvinnut pyytää asiasta kirkkolain 14 luvun 5 a §:n mukaista Museoviraston lausuntoa

Valittajien asianhoitaja Arto Elo lähetti 22.11.2018 valituksen kirkkohallituksen päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen. Valituksen perusteluissa on mm. mainittu, että Sääksmäen seurakunnassa päätöksen tekijät eivät ole ymmärtäneet eroa rakennuksen uudistus- ja korjausinvestoinnin välillä. Päätöksellään 16.6.2020 Helsingin hallinto-oikeus osittain jätti tutkimatta ja osittain hylkäsi Karppilan ja Saarisen asiasta tekemän valituksen.

Valittajat jättivät valituslupahakemuksen korkeimmalle hallinto-oikeudelle 13.7.2020. Lisäselvityksenä valittajien 28.1.2021 toimittamassa sähköpostissa on esitetty aikaisemmin toimitetussa muistiossa esitetyt ajatukset tiivistettynä kolmeen kohtaan. 1) Purettavaksi joutuvassa seurakuntatalossa olevia toimitiloja korvaavat tilat voidaan rakentaa korjattavan kirkon yhteyteen 2) Kirkko voidaan korjata pelkkää kirkollista toimintaa laajemmaksi kulttuurikeskukseksi 3) Kulttuurikeskus tulisi osaksi Tampereen kaupungin ja lähikuntien Euroopan kulttuuripääkaupunki-hanketta. Lisäksi liitteenä on toimitettu Valkeakosken kirkosta kaupungin kulttuurikeskus muistio no. 4, jonka mukaan osallistujiksi hankkeeseen on pyydetty mm. Valkeakosken kaupunkia, Sääksmäen seurakuntaa sekä useita kulttuurialan paikallisjärjestöjä. Muistion mukaan vt. kaupunginjohtaja ja kulttuuritoimen johtaja ovat suhtautuneet ehdotuksiin myönteisesti.

Korkein hallinto-oikeus myönsi päätöksellään 9.12.2021 valittajille valitusluvan ja tutki asian. Päätöksen mukaan muutoksenhakijoille olisi tullut varata tilaisuus antaa vastaselitys

sekä tuomiokapitulin että seurakunnan antamista lausunnoista hallintolainkäyttölain 34 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Asian käsittelyssä kirkkohallituksessa oli tältä osin tapahtunut kuulemista koskeva virhe, joka oli voinut vaikuttaa alistettavan päätöksen tarkoituksenmukaisuutta koskevaan harkintaan. Korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden ja kirkkohallituksen päätökset ja palautti asian kirkkohallitukselle uudelleen käsiteltäväksi. Kirkkohallitus pyysi Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulia varaamaan valittajille mahdollisuuden vastaselityksen antamiseen ja varasi myös tuomiokapitulille mahdollisuuden lausunnon antamiseen. Asiasta valittaneet henkilöt antoivat 14.2.2022 päivätyn vastaselityksen asiassa. Tuomiokapituli ei lausuntoa asiassa antanut.

Kirkkohallitus hylkäsi valituksen ja vahvisti Sääksmäen seurakunnan kirkkovaltuuston 15.3.2018 § 5 mukaisen päätöksen Valkeakosken kirkon purkamisesta ja sen tontin asettamisesta myyntiin. Kirkkohallitus totesi päätöksessään, että seurakunnalla on edelleen mahdollisuus tehdä asiasta uusi päätös ottaen huomioon edellisestä päätöksestä kulunut aika.

Kirkon purkamisesta seurakuntatasolla päätettäessä ja tehtyä päätöstä kirkkohallituksessa vahvistettaessa asian lainmukaisuus tutkitaan kirkkolain säännösten kannalta. Purkamispäätöksen vahvistaminen kirkkohallituksessa ei sisällä maankäyttö- ja rakennuslain mukaista lupaa tai velvoitetta rakennuksen purkamiseksi eikä se ole esteenä tontin myymiselle rakennuksineen. Toisin sanoen rakennuksen purkamiseksi seurakunnan on vielä erikseen haettava maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämä purkulupa rakennusvalvonnasta. Rakennusvalvontaviranomainen tutkii asian maankäyttö- ja rakennuslain mukaisuuden.

SELVITYKSET JA LAUSUNNOT

Museoviraston saamien aineistojen perusteella Valkeakosken kirkosta on teetetty ainakin seuraavassa kuvatut selvitykset ja lausunnot.

FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy 8.8.2016

Rakennetun ympäristön selvitys keskustan osayleiskaavaa varten arvotti ”kirkon korkeimpaan luokkaan maakunnallisesti merkittäväksi rakennukseksi” ja ”arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniseltä ratkaisultaan korkeatasoiseksi ja paikallishistoriallisesti ainutlaatuiseksi”. Selvityksessä todettiin, että ”Rakennus tulee säilyttää ja mahdolliset korjaustoimenpiteet tehdä alkuperäisyyttä kunnioittaen”.

Intendentti Maaret Louhelaisen (Museovirasto) raportti 17.7.2018 ”Valkeakosken kirkon tilanne”

Raportista ilmenee, että 1969 valmistunut Valkeakosken kirkko on arkkitehti Veikko Larkaksen (1909–1969) suunnittelema. Veikko Larkas valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1938 ja hän toimi uransa aikana oman toimistonsa lisäksi muun muassa Lääkintöhallituksen arkkitehtinä. Erityisen tunnettu hän on kirkkojen suunnittelijana. Larkas suunnitteli uransa aikana lukuisia kirkkoja pitkin Suomea, Hoilolaan ja Värtsilään (valmistumisvuosi 1950), Haukivuorelle (1951), Enontekiölle (1952), Kyyjärvelle ja Viinijärvelle (1953), Veitsiluotoon (1957), Kauhajoelle (1958), Pielisensuuhun (1960) sekä Kolariin (1965). Valkeakosken kirkko valmistui Larkaksen kirkoista viimeisenä. Larkas toimi mm. myös Arkkitehti-lehden päätoimittajana vuosina 1950–1952.

Raportin mukaan Larkaksen kirkot ovat hahmoltaan hyvin tunnistettavia, jyrkkä satulakatto, perinteinen pitkäkirkkomuoto ja kellotapuli toistuvat Larkaksen eri kirkkorakennuksissa. Kellotapuli on usein joko nostettu harjakaton keskelle tai rakennuksen pätyyn pääsisäänkäynnin yläpuolelle. Valkeakosken kirkossa on kirkkorakennuksen edessä erillinen betonista valettu 35 metriä korkea kellotorni. Suorakaiteen mallisessa kirkossa on matalat seinät ja jyrkkälapeinen satulakatto. Kirkkoon liittyy matalampi siipirakennus, jossa ovat sakaristo, hiljainen huone ja holvi. Kirkossa on kirkkosali ja parvi mukaan luettuna istumapaikkoja 1000 hengelle ja pinta-alaa 850 neliometriä. Sisäänkäyntipääty on verhoiltu vaalealla laatoituksella ja siinä on korkea lasimaalausikkuna kuten alttaripäädyssäkin.

Alttarimaalaus Siunaava Kristus on Mikko Vuorisen tekemä, samoin kuin lasimaalausikkunat. Valkeakosken kirkossa näkyvät jo selvästi 1960-luvun modernismin ilmaisutavat – Larkaksen arkkitehtuuri on muuttunut viitteellisemmäksi.

Raportissa todetaan edelleen, että kirkko on tärkeä osa Valkeakosken siluettia sijaitessaan vesistön liepeellä. Mahdollisten rakennustaiteellisten ja maisemallisten arvojen lisäksi sakraalirakennuksena Valkeakosken kirkkoon liittyy aineettomia arvoja, kuten henkisiä ja hengellisiä arvoja sekä paikallisten arvokkaita muistoja.

A-Insinöörit, Ulkorakenteiden kuntotutkimus 31.8.2017

Kuntotutkimuksen tiivistelmässä ja yhteenvedossa mainitaan tarvittavat kunnostus- ja korjaustoimenpiteet. Betoni- ja ulkoseinärakenteiden korjaustoimenpiteiden määrä on hyvin pieni ottaen huomioon kirkon ikä. Pääosa korjaustarpeista on yksittäisten rakennekohtien kunnostusta. Ikkunoille esitetään lisätutkimusta ja korjauksia, jotka ovat seurausta puiterakenteiden turmeltumisesta. Korjaustoimenpiteitä tutkimusraportissa esitetään seuraaville rakennusosille:

- julkisivuelementit
- kellotorni
- tukimuuri
- vesikattorakenteet
- ikkunarakenteet.

Kuntotutkimukseen sisältyvä toimenpide-ehdotus koostuu kahdesta erilaisesta päävaihtoehdosta:

- 1) Huoltokorjaus (kunnossapito). Korjaukset kohdistuvat lähinnä vaurioituneisiin kohtiin. Kunnostus tulisi toteuttaa seuraavien 5 vuoden kuluessa. Toimenpiteiden avulla rakenne kestää edelleen 10–30 vuotta riippuen rakenneosasta.
- 2) Peruskorjaus (rakenteen kokonaisalaan kohdistuva toimenpide). Peruskorjauksen avulla rakenteen tuleva käyttöikä vähintään 20–25 vuotta ennen kuin seuraava kunnostus on tarpeen.

Vain ikkunarakenteiden osalta suositetaan peruskorjausluonteista toimenpidettä lähivuosina tehtäväksi korjaukseksi. Muiden rakenteiden osalta voidaan siis toimia rakenteiden vaurioituneita kohtia kunnostamalla.

A-insinöörit, Kevennetty kuntoarvio 31.8. 2017

Kuntoarvio on tehty kirkon kunnossapitotarpeen selvittämiseksi. Kuntoarvion tarkoitus on laatia kunnossapito-ohjelma seuraaville 10 vuodelle. Kuntoarviossa tarkastellaan rakennustekniikkaa, lvi-tekniikkaa ja sähkötekniikkaa. Suunnitelmat ovat olleet käytettävissä. Rakennuksen tarkastus on tehty aistinvaraisin menetelmin. Raportista käy ilmi, että kuntoarvioijat ovat pyrkineet tarkastamaan kaikki rakennusosat ja tekniset järjestelmät – siten tarkastusta voidaan pitää fyysisesti kattavana. Rakennuksen olosuhteita ja järjestelmien teknistä toimivuutta ei ole tarkasteltu. Raportissa esitetään kahdenlaisia RLVIS-korjaustarpeita:

- kiireelliset, vuoden sisällä tehtävät toimenpiteet, jotka kohdistuvat sähkölaitteistoihin.
- kiinteistön PTS-ehdotus seuraavalle kymmenvuotisjaksolle.

Kymmenvuotiskauden korjaustöiden kustannusarvio on yhteensä 2 073 000 € (eli noin 200 000 € vuotta kohden). Merkittävin erä muodostuu julkisivun peruskorjauksesta (400 000 €), jota ei kuntoarvion mukaan välttämättä tarvitse sijoittaa seuraavalle kymmenvuotiskaudella, vaan sen sijaan voidaan tehdä kunnostukset (70 000 €).

Taloinsinöörit Oy, Hankesuunnitelma 9.1.2018

Hankesuunnitelmassa on ollut tarkoitus selvittää julkisivujen ja taloteknisten järjestelmien peruskorjauksen menetelmiä ja vaihtoehtoja. Pääpainoksi on asetettu lämpöeristyksen parantaminen ja taloteknisten järjestelmien uusinta.

Raportissa kerrataan aikaisempien tutkimusten havaintoja ja tehdään tilakohtaisia havaintoja korjaustarpeista ja uusimistointenpiteistä sekä kuvaillaan, millaisia työvaiheita eräisiin korjaustapoihin sisältyy. Uusimiset perustuvat osittain laskennallisiin teknisiin käyttöikätaivoitteisiin sekä raportin mukaan isännöitsijän ohjeistamiin uusimistarpeisiin.

Raportissa luetteloidaan korjaus- ja uusimistointenpiteitä, joita kirkossa voidaan tehdä. Siinä ei käsitellä toimenpiteiden syitä tai saavutettavia hyötyjä. Energiainsäästöä ei ole arvioitu.

Valkeakosken rakennus- ja ympäristölautakunta 6.3.2018

Lautakunnan lausunnossa mm. todetaan kirkon kuuluminen valtakunnallisesti merkittävään alueeseen sekä FCG:n Suunnittelu ja tekniikka Oy:n suositus 2016 rakennuksen säilyttämisestä ja korjaustoimenpiteiden tekemisestä alkuperäisyyttä kunnioittaen.

Clavis Consulting, Kari Immonen, Muistio Valkeakosken kirkon kunnossapitotarpeesta 31.7.2018

Analyysissä tarkastellaan Valkeakosken kirkon kunnosta tehtyjen tutkimusten ja asiakirjojen sisältöä. A-Insinöörien tekemää ulkorakenteiden kuntotutkimusta 31.8.2017 siinä kommentoidaan seuraavasti:

Kommentti 1) Raportissa ei nosteta esiin mitään laajoja korjaustarpeita, jotka liittyisivät runko- tai ulkoseinärakenteisiin. Mikään muista korjaustarpeista ei ole kiireellinen. Käyttöä rajoittava vaurio kohdistuu julkisivun klinkkerilaattoihin, joiden irtoamisriski aiheuttaa välttämättömän ja kiireellisen korjaustarpeen.

Kommentti 2) On myös huomattava, että tutkimuksessa on tehty lukuisia betonirakenteiden laboratorioanalyysyjä, joiden perusteella ei ole noussut esiin mitään hälyttävää. Rakennusmateriaaleissa esiintyy tavanomaisia haitta-aineita, jotka on otettava huomioon korjaustyössä. Niiden olemassaolo ei vaikuta rakenteiden käyttöön.

Taloinsinöörien hankesuunnitelmaa muistiossa arvioidaan seuraavasti:

Raportin kustannusarvioita ei ole eritelty sen suhteen, mitä toimenpiteitä kuhunkin arvioerään on sisällytetty. Kustannusarvion mukainen summa saadaan kulumaan, mutta ei selviä parannetaanko sen mukaisilla toimilla kirkon käyttöä, toimivuutta tai taloudellisuutta.

Kommentti 3) Hankesuunnittelun tavanomaisia lähtökohtia ovat:

- rakennuksen rakenteiden ja järjestelmien toiminnallisten ominaisuuksien arviointi mm. sisäilmaston ja olosuhteiden, käyttöturvallisuuden ja energiatehokkuuden suhteen
- kirkon ja sen tilojen käytön vaatimien muutosten määrittely (esim. käyttökustannusten suhteen)
- ottaen huomioon käytettävissä olevat resurssit ja tulevan suunniteltu käyttöikä laatia rakennussuunnittelulle täsmälliset tavoitteet.

Edellä kuvatulla tavalla olisi mahdollista arvioida kustannukset ja hyödyt luotettavasti. Taloinsinööri Oy:n raportti on asiakirja, joka luultavasti vastaa toimeksiantoa, mutta ei sovellu hankesuunnitelmaksi, jonka avulla voitaisiin arvioida hankkeen lopputulos tai sen vaikutukset kirkkoon ja käyttökustannuksiin.

Kirkkokatselmus/Tutustumiskäynti 12.1.2022 (Vastaselityksen liite n:o 20)

Kirkkorakennuksen sisätilojen kierros, jossa oppaana oli kiinteistöpäällikkö Karri Koivusilta, läsnä Arto Elo, Antti Selkee ja Kari Immonen. Kiinteistöpäällikkö kertoi, että kirkon tiloissa on käyty säännöllisesti. Tekniset järjestelmät on tarkastettu ja huollettu normaalin tapaan. Kirkko on ollut lämmitettynä kaiken aikaa. Kirkossa on suoritettu laserkeilaus 3D-mallinnusta varten. Rakennuksen kaikki tilat ja pinnat puhdistettu perusteellisesti ennen kuvausta. Sen avulla on saatu kolmiulotteinen malli kirkon tiloista. Yhteenvetona käynnin jälkeen todettu, että kirkkosali ja muut yleisötilat ovat käyttökunnossa. Toimistosiiiven korjaustyöt ovat keskeneräiset. Ne on viimeisteltävä ennen toimistojen käyttöönottoa.

Kirkkoa on pidetty lämpimänä ja siivottuna. Tilojen huolto ja hoito on tällä hetkellä hyvissä käsissä. Kirkko on edelleen suljettu.

Kari Immonen, muistio 4.4.2022 Valkeakosken kirkko / sisäilmaan vaikuttavat korjaukset
Muistio keskustelusta 30.3.2022 koskien kirkon sisäilman syitä ja korjausta (Auvo Vaasio, Kari Immonen, Arto Elo). Sääksmäen seurakunnan isännöitsijä Auvo Vaasio, toimessa isännöitsijänä kevääseen 2018, kertoi keskustelussa seuraavaa:

Vesivahinkoja oli ollut useita ja vuonna 2013 todettiin sisäilmaongelma kirkossa. Sen jälkeen tehtiin kuntotutkimus. Todettiin, että kirkkosalin ilmassa oli itiöitä, mutta mikrobikasvua ei ollut salissa. Ryömintätilassa oli mikrobikasvustoja rakenteiden tojalevyissä, jotka olivat suoraan soraa vasten. Korjaukset tehtiin kuntotutkimuksen perusteella 2014–2015. Korjauksessa laitettiin kuntoon sadevesiviemärointi, ulkopuolisen veden poisjohtaminen. Ryömintätilaan tehtiin koneellinen tuuletus. Ryömintätilan sokkeliin tehtiin aukko poistoilmahuuhtelun varten, jolloin nähtiin, että lämmöneristeenä oli 5 cm villaa. Kirkon sisällä tehtiin otsonointi ja puhdistus. Remontti onnistui ja sisäilmaongelmat poistuivat. Väestönsuojakin puhdistettiin puurakenteista, jolloin sieltä poistettiin kaikki kostuvat puurakenteet.

Muutoksenhakijoiden asiamies Arto Elo 12.4.2022, sähköposti Kirkkohallituksen täysistunnon jäsenille

Julkisuudessa ja yksityisissä keskusteluissa liikkuu väärää tietoa Valkeakosken kirkon sisäilmaongelmista. Kirkossa oli vakavia kosteus- ja homeongelmia aina vuosina 2014–2015 tehtyihin korjauksiin asti. Niiden tuloksena sisäilmaongelmat poistuivat niin kuin edellinen isännöitsijä, Auvo Vaasio on vahvistanut. Kirkkoon tehtiin sen suljettuna ollessa kaksi katselmuskäyntiä 5.4.2019 ja 12.1.2022 kiinteistöpäällikkö Karri Koivusillan johdolla. Myös niissä todettiin, ettei sisäilmaongelmia ole.

Pirkanmaan maakuntamuseon (alueellinen vastuumuseo) lausunto 19.9.2018

Lausunnossaan maakuntamuseo totesi, että Valkeakosken kirkolla on historiallista, rakennustaiteellista ja kaupunkikuvallista arvoa ja että sen purkaminen olisi maankäyttö- ja rakennuslain vastaista. Maakuntamuseo vastusti (ja viraston tietojen mukaan vastustaa edelleen) Valkeakosken kirkon purkamista.

Monumentaalisien kirkon päämassan luo jyrkän ja korkean harjakaton alle jäävä kirkkosali. Kirkkosalin länsipuolella on sakasti- ja luentosalisiipien rajaama sisäpiha. Pääsisäänkäynnin oikealla puolella sijaitsee siro kellotorni. Kokonaisuuden ensimmäisen kerroksen taso ja kellotorni ovat betonia, kirkkosalin katto tummunutta kuparia ja päätykolmioiden ulkopinnat klinkkeriä. Päätykolmioita halkovat vertikaaliset nauhaikkunat, joissa on taiteilija Mikko Vuorisen suunnittelemaat lasimaalaukset. Päätykolmioiden hallitsevuutta korostaa niiden lähes musta–valkoinen väritys. Ensimmäisessä kerroksessa on laajoja ikkunapintoja, jotka etenkin kirkkosalissa ovat koko sivuseinien mittaiset. Valon kulku eri sisätiloissa on Valkeakosken kirkolle merkittävä arkkitehtoninen elementti. Toinen sisätiloille leimaa-antava ominaisuus on palkistorakenteen käyttäminen arkkitehtonisena aiheena. Korkea, jyrkästi kapeneva katto luo kirkkosalille pyhyyttä ja avaruutta, jota korostaa muiden tilojen mataluus. Kirkkotilillä päällystetyt lattiat sekä puun käyttö kirkonpenkeissä ja sisäkaton paneloinnissa tuovat kirkkosaliin lämpöä. Kirkkosalin kiinteä sisustus ja taideteokset ovat muodoiltaan yksinkertaisia ja viimeistelyjä. Kirkossa on Kangasalan Urkutehtaan valmistamat urut. Kirkko on toiminut vuosikymmeniä seurakuntansa pääkirkkona.

Valkeakosken kirkko on inventoitu vuonna 2016 osana Valkeakosken keskustan osayleiskaavaa varten laadittua selvitystä (FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, 2016). Inventoinnissa kirkko on arvioitu korkeimpaan luokkaan tärkeäksi / maakunnallisesti merkittäväksi rakennukseksi. Inventoinnissa todetaan, että kirkkorakennuksen pääjulkisivu avautuu kohti Apianlahtea ja on tärkeä osa kaupungin silhuettia. Lisäksi Valkeakosken kirkko on luokiteltu arkkitehtuuriltaan tai rakennustekniseltä ratkaisultaan korkeatasoiseksi, rakennustyyppinä paikallisesti edustavaksi, ominaispiirteensä säilyttäneeksi ja paikallishistoriallisesti ainutlaatuiseksi. Inventoinnin suositusten mukaan rakennus tulee

säilyttää ja mahdolliset korjaustoimenpiteet tehdä alkuperäisyyttä kunnioittaen. Lisäksi kirkko on osa Valkeakoskenkadun itäpään julkisten rakennusten arvoaluetta. Yleiskaavaprosessi on vielä kesken, mutta lähtökohtaisesti kirkolle tulisi osoittaa yleiskaavassa suojelumerkintä. Kirkkoa koskeva asemakaava on hyväksytty 1986. Asemakaavassa kirkkoa ei ole suojeltu, mutta kaavan iän huomioiden sen ei voida katsoa olevan ajan tasalla kirkon kulttuurihistoriallisten arvojen osalta. Asemakaava on laadittu ennen nykyistä Maankäyttö- ja rakennuslakia eikä näin ollen noudata sen ohjausta. Rakennuksen tarkemmaksi arvottamiseksi sekä kunnostustöiden lähtökohdaksi siitä tulisi laatia rakennushistoriaselvitys, jossa selvitettäisiin mm. rakennuksen suunnittelu- ja rakentamishistoria, rakennuksen asema osana Veikko Larkaksen suunnittelutyötä ja aikansa kirkkorakentamista sekä rakennuksen ominaispiirteet ja arvot. Maankäyttö- ja rakennuslain 118. § toteaa, että "Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turomella." Valkeakosken kirkosta ei ole laadittu rakennushistoriaselvitystä tai edes asemakaavatasoista inventointia. Rakennus on kuitenkin todettu valtakunnallisessa inventoinnissa yhdeksi Valkeakosken tehtaiden ja yhdyskunnan valtakunnallisen arvoalueen keskeiseksi kohteeksi, ja se on arvotettu yleiskaavan inventoinnissa korkeimpaan luokkaan. Näin ollen olemassa olevan tiedonkin perusteella voidaan todeta, että Valkeakosken kirkolla on sellaista historiallista, rakennustaiteellista ja kaupunkikuvallista arvoa ja että sen purkaminen olisi maankäyttö- ja rakennuslain vastaista. Lisäksi purkaminen ei noudattaisi valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita siltä osin kuin niissä veloitetaan huolehtimaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen arvojen turvaamisesta eikä maakuntakaavan suunnittelumääräystä, joka edellyttää varmistamaan valtakunnallisten arvojen säilymisen.

MUSEOVIRASTON KANTA

Museovirasto kävi katselmuksella Valkeakosken kirkolla 17.5.2022 (intendentti Robin Landsdorff ja erikoistutkija Laura Tuominen). Kirkon tilat käytiin läpi, ja niiden kunto todettiin silmämääräisesti kohtuullisen hyväksi. Katselmuksella voitiin vahvistaa muista lähteistä saatu tieto, että kirkkoa on pidetty asianmukaisesti huollettuna ja siivottuna ja että kirkko on käyttökuntoinen. Kellaritilojen osalta alapohjan kuivumista on edistetty hiertämällä pinnat auki, ja ne vaativat jonkinasteista valmiiksi saattamista ennen kellaritilojen käyttöä.

Taloinseinöorien selvityksen esittämä lähes viiden miljoonan euron korjauskustannus on ylimitoitettu, sillä katon purkaminen ja uudelleen eristäminen ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen kohdalla virheellinen korjaustapa. Teknisiä tarpeita katon uusimiseksi ei ole esitetty, ja lämmöneristyksen lisäämiselle ei ole esitetty laskelmia todellisista hyödyistä. Esitetyt toimenpiteet lisäävät kustannukset yli kaksinkertaisiksi. Korjauskustannusten oikea taso saattaa tosin sanoen olla vain puolet kirkon purkupäätösperusteissa esitetystä. A-Insinöörien taannoisen arvion mukaan välitön korjaustarve oli noin 200 000 euroa vuodessa kymmenen vuoden ajan. Selvityksissä kirkon perustuksia tai perusrakenteita ei ole kyseenalaistettu.

Valkeakosken suurikokoisen kirkon ylläpito on tietävästi maksanut noin 150 000 euroa vuodessa kirkon ollessa käytössä. Ylläpitokustannukset ovatkin olleet yksi keskeinen tekijä seurakunnan päätöksenteossa. Päätöksenteon tueksi pitäisi, ja olisi jo ehdottomasti pitänyt, selvittää eri korjaustoimenpiteiden vaikutukset kirkon ylläpitokustannuksiin. Selvityksestä tulisi käydä ilmi sekä vesikaton ja julkisivupintojen lisälämmöneristyksen että esimerkiksi maalämpöjärjestelmän asentamisen vaikutukset kokonaiskustannuksiin. Ilman tarkempia tietoja jää vaikutelma, että kaikki ehdotetut korjaukset olisivat välttämättömiä. Museovirasto pitää tämänkaltaisten laskemien puuttumista merkittävänä puutteena, ja se on voinut vaikuttaa päätöksentekoon ratkaisevasti.

Kirkoista tulisi luopua vasta seurakuntien viimeisenä, erityisen tarkkaan punnittuna vaihtoehtona. Ratkaisuna voi olla kirkkorakennuksen monipuolinen käyttö. Mikäli seurakuntatalo päädytään Valkeakoskella purkamaan, voisi sen toiminnoille luonteva

sijoituspaiikka olla kirkon sivurakennus. Kirkkoa voitaisiin edelleen käyttää myös suurena konserttisalina ja kulttuurikeskuksena, jollainen Valkeakoskelta tiettävästi puuttuu. Kirkon on ollut alun perinkin tarkoitus toimia myös väestösuojana ja kaupungin johtokeskuksena kriisitilanteissa. Yhteiskäyttö myös mahdollistaisi kirkon ylläpitokustannusten jakamisen laajemmalle käyttäjäkunnalle.

Kirkon purkupäätöksessä on jätetty huomiotta vähähiilisyiden periaate: ympäristöministeriön julkaiseman tutkimustiedon mukaan ilmastomuutoksen hillitsemiseksi on seuraavina 30 vuotena erityisen tärkeää suosia peruskorjaamista purkavan uudisrakentamisen sijaan.

Saamiensa aineistojen ja paikalla käynnin perusteella Museovirasto pitää Valkeakosken kirkon purkupäätöstä harkitsemattomana ja esittää, että Sääksmäen seurakunta perehtyisi tarkoin kaikkiin olemassa oleviin aiheeseen liittyviin tutkimuksiin, selvityksiin ja asiantuntijalausumiin ja käsittelisi kirkon purkuasian niiden valossa vielä uudelleen.

Museovirasto toteaa, kuten Valkeakosken rakennus- ja ympäristölautakunta lausunnossaan 6.3.2018, että kirkon purkaminen edellyttää maankäyttö- ja rakennuslain 127§ mukaisen purkuluvan. Museovirasto vastustaa mahdollisen purkuluvan myöntämistä.

Osastonjohtaja

Ulla Salmela

Intendentti

Robin Landsdorff

Tiedoksi

Kirkkohallitus
Pirkanmaan maakuntamuseo
Valkeakosken rakennusvalvonta
Arto Elo, kirkon purkupäätökseen muutosta hakeneiden henkilöiden asiamies